

הרב גבריאל ציננער

רב דק"ק ומח"ס נטעי גבריאל
ברוקלין ניו יארק

בענין התיר נישואין בתוך כ"ד חודש להנקה

דתניא בפ' החולץ יבמות דף מב ע"א ושם מעוברת חבירו ומינקת חבירו לא ישא, וקא פסיק ותני לא שניא נתאלמנה ולא שניא נתגרשה. ועוד דמפרש טעמא התם דסתם מעוברת למניקה קיימא, דמשמע דהיינו טעמא דמניקה היינו טעמא דמעוברת, ולמאי דהוה מפרש מעיקרא טעמא דמעוברת משום דחסא שייך בגרושה כמו באלמנה, אע"ג דהדר ביה מהוה טעמא, מגופא דמילתא לא הדר ביה, דמיירי אפילו בגרושה. ועוד דאלמנה נמי לא משעבדא מכי תבעה כתובתה או רוצה לינשא ע"כ. והר"ן כתובות דף ס ע"ב הביא מחלוקת הר"ש ור"ת, וז"ל ובא מעשה לפני רבינו שמשון והתירה להנשא אחר שלשת חדשי הבחנה, משום דבנתגרשה כיון דקאי אב, אם מתעברת מהשני, האב ממסמס ליה בביצים וחלב, ולא גזרו אלא דוקא באלמנה שמת בעלה שאשה בושה לבוא לב"ד לתבוע את היורשים ונמצא שהולד מת. ור"ת אוסר אפילו בגרושה, לפי שאינה יכולה להיות רגילה עם האב לתבועו אחר גירושין, כדאיתא בכתובות דף כח ע"א, ואינה יכולה להפרע ממנו אלא ע"י אחר. וכ"כ רב אחאי בשאלתות בפרשת וירא איתתא דפטרה בעלה או מית בעלה בעיא לאמתוני עד ימי הנקתה. ולכאורה כן משמע ביבמות דף מ"ב ע"א לא ישא אדם מינקת חבירו, וסתמא קאמר לא שניא גרושה ולא שניא אלמנה. וכ"כ הרמב"ם בפרק י"א מהל' גירושין ולא חילק.

וכתב הרשב"א דבגרושה דוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה, אבל קודם זמן זה לא, דהאי אי בעיא לא תניקהו כלל, ואפילו בשכר, וכדקתני לעיל דף נ"ט ע"ב נתגרשה אינו כופה להניק, ואם היה מכירה כופה ומעלה לה שכר ומניקתו מפני הסכנה ע"כ.

לכבוד הגה"ח, איש האשכולות... מורה צדק לעדתו קהלת חב"ד בקליוולאנד

ע"ד שאלתך באשה שנישא לאיש אשר לא התנהג עמה כדרך כל הארץ בין בגשמיות ובין ברוחניות ובנתיים נתעברה ובמשך זמן הריון נעשה המצב קשה מאוד וסבלה צרות הרבה ומוכרחה לעזוב אותו ונתגרשה כדת משה וישראל בחודש ששי להריון ואח"כ נולד לה בת ועתה אחר ג' חדשים ללידתה פסק מלהניק הולד, דיברה לה נכבדות שידוך הגון בגשמיות ורוחניות, אך השאלה שאין רשאי להנשא כ"ד חדשים מחמת ימי הנקה, כדת מה לעשות.

תשובה: הואיל והדבר נוגע מאוד להצלת נפשות וקשה להאשה להמתין שהיא עניה ואין לה דירה כראוי ואין לה די פרנסה לפרנס עצמה, המומחים בדבר אומרים שאם תמתין עד כ"ד חודש יכול הדבר לפגוע בה מבחינה נפשית מאחר שסבלה כ"כ מבעלה לכן טובתה וטובת הילד להנשא מיד. ועוד שאם ימתינו הרבה זמן יוכל הדבר לעשות מניעות וקשיים שבעלה הקודם יגרום אי נעימות לגידול הילד וראינו ששקדו הפוסקים על תקנת גידול הולד. לכן אזרתי חל לחפש כוח דהתירא להתיר להאשה להינשא בקרוב. ובפרט בזמננו שהמתנה אינה מביאה טובות לא לבעל ולא לאשה.

היתר א'

הנה בכ"י אה"ע סי' י"ג הביא דברי התוס' כתובות דף ס' ע"ב ד"ה והלכתא כתבו וז"ל רבינו שמשון הזקן אומר דגרושה מותרת לינשא דלא משעבדא להניק, כדתניא לעיל דף נ"ט ע"ב נתגרשה אינו כופה משום דלא משעבדא ליה. ור"ת אומר דאסורה לינשא

הבן אפילו לאחר מיתת בעלה. אבל הגרושה אע"פ שהבן מכירה אינה מניקתו אלא בשכר כשאר אשה נכריה. ולפיכך אינה צריכה להמתין כמבואר בקונטרס הראיות ע"כ. ונראה שהריא"ז ס"ל כדברי הר"ש, כי באמת הר"ש מתיר גם במכירה כמבואר להדיא בספר הישר סי' תקמ"א שכתב וז"ל פירש הר"ש מניקת שנתגרשה נ"ל שמוותרת להנשא וכו', דהא תניא נתגרשה אינו כופה, וא"ת הא קתני התם שאם היה מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה, הך כפייה היינו בב"ד, וכל זמן שלא כפאוה ב"ד מותרת להנשא. וכ"כ אור זרוע ח"א סי' תרכ"ט, שו"ת מהר"ם (דפוס פראג סי' תתסג) ומרדכי כתובות דף ס ע"ב ובהגהות אשרי שם עיי"ש. ומבואר דהר"ש ס"ל שאף במכירה מותרת להנשא. וכ"כ שו"ת עין יצחק אה"ע ח"א סי' ע"ד וסי' י"ח.

והנה הר"ן ומ"מ פ"א מהל' גירושין הכ"ד ס"ל בשיטת הרמב"ם שדעתו לאסור בגרושה כר"ת, אכן בריטב"א כתובות דף נ"ט ע"ב ד"ה נתגרשה כתב שהרמב"ם ס"ל כהר"ש להתיר בגרושה, ועי' בכנסת הגדולה סי' י"ג אות ל' דס"ל כרשב"א דאם נתגרשה קודם שתלד ולד א"צ להמתין כ"ד חודש.

וכ"כ שו"ת מהר"ם אלשקר סי' י"ב וכנסת הגדולה סי' י"ג סק"ל דשיטת הרמב"ם דמניקת גרושה א"צ להמתין כ"ד חודש והכוונה שכתב הרמב"ם פרק כ"א מהל' אישות הט"ז דאשה שנתגרשת אין כופין אותה להניק אלא אם רצה נותן לה שכרה ומניקתו ואי לא רצתה נותנה לו את בנו והוא מטפל בו עכ"ל, משמע דעיקר החיוב על אביו, לכן ליכא חשש שמא בעל השני לא ירצה לרפאות את החלב אם יתעכר כמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' גירושין הכ"ה דאינו מחויב לטפל בהנקה רק הבעל הראשון.

וראה בשו"ת עבודת השם סי' ו' שכתב לחדש דכל עיקר טעמא דר"ת וסיע' דס"ל דבגרושה ג"כ אפי' אינו מכירה דאסורה לינשא אינו אלא היכא דהולד הוא יונק משדי

וכ"כ המ"מ פ"א מהל' גירושין הלכה כ"ה.

וכ"כ בתוס' ר"ד כתובות (נט:): שכתב בדעת רבינו שמשון, וז"ל "נתגרשה אין כופין אותה להניק ואם היה מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה ומעלה לה שכרה, ודוקא גרושה אבל אלמנה חייבת להניק את בנה בלי שכר כמו שהיתה עושה בחיי בעלה, ומשום הכי אסורה להינשא עד כ"ד חדשים והיתומים כופין אותה להניק ואין מעלין לה שכר הנקה כי אם ניזונית מהן מזונות מרווחים וכו', אבל כשגירשה פקע שיעבודו מעליה ואינו כופה אותה אך אם הוא מכירה כופה ובשכר, וגרושה מניקה כיון שאין מוטל עליה להניק את בנה רשאי היא להינשא מיד ואין צריך להמתין כי אם ג' חדשים אף אם היה מכירה. כלל אמרו המשועבדת לינק אינה רשאי להינשא עד כ"ד חודש ושאינה משועבדת לינק היא רשאי להינשא מיד, ומשום הכי אמרינן לקמן (ס) מניקה שמת בעלה בתוך כ"ד חודש ולא קתני מניקה סתם למימר דוקא שמת בעלה אבל אם נתגרשה אין צריך להמתין, ובפרק החולץ (יבמות מב.) דאמרינן התם לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו דמשמע אפילו גרושה, הא אמרינן התם ותיתי ותבעינהו ליורשין דאלמא לא מיירי אלא באלמנה אבל בגרושה כיון שהיא יכולה להשליך בנה לבעלה למה היא צריכה להמתין, אך אם היה מכירה כופין אותה מפני סכנת הולד עכ"ל. ובסוגר שם הוסיף והרב אומר דאע"ג דמכירה נמי יכולה להינשא הגרושה אחר ג' חדשים עכ"ד.

וז"ל הריא"ז בפסקיו ליבמות פ"ד ה"ה אות י"ד המגרש את אשתו כשהיא מניקה יש אומרינן שצריכה להמתין כ"ד חודש כמניקה שמת בעלה. ומז"ה אומר שאינה צריכה להמתין אלא אם כן היה התינוק מכירה שהיא חייבת להניק אותו בשכר, כמבואר בקונטרס הראיות בפרק אע"פ. ואני אומר אע"פ שהיה התינוק מכיר את אמו אינה צריכה להמתין, אלא כשמת בעלה, שהיא משועבדת להניק

ששניהם יחדו מטפלין בו עיי"ש, ונמצא דלפ"ז יוצא דאם האשה אינה רוצה להניק את בנה ומטילתו אצל אביו אחר שנתגרשה וכ"ש קודם שנתגרשה והוא הנטפל בו ושכר לו מינקת עיי"ש.

ונפסק כן להלכה בשו"ע סי' י"ג סי"א ולבוש שם לאסור אפי' גרושה, וז"ל גזרו חז"ל יבמות דף מ"ב ע"א שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו ולא מינקת חבירו, אע"ג דאין כאן משום הבחנה שיכירו הולד אם הוא של ראשון או של אחרון, שהרי כבר הוכר שהיא מעוברת מן הראשון, מ"מ גזרו על מעוברת משם מניקה, שהרי סופה להיות מניקה לכשתלד, ועל מניקה גזרו משום סכנת הולד דחשו דילמא מיעברה בעודה מניקה ותתעכר חלבה ולא תוכל להניק וקטלה ליה לברה ברעב. וכי תימא אי הכי אפילו באשתו נמי לא ישמש עמה בעוד שהיא מניקה מהאי טעמא דשמא יתעכר חלבה וימות הולד ברעב, בולד דידיה לא חיישינן להכי דממסמסא ליה בציס וחלב, אבל בולד דאחרים לא יניח לה הבעל למסמס ליה וימות ברעב, לפיכך גזרו שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו ולא מינקת חבירו עד שיהיה לולד כ"ד חדשים חוץ מיום שנולד בו ויום שנתקדשה בו.

בסי"ד כתב השו"ע ובגרושה מניקה יש מי שאומר דדוקא כשהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה הולד צריכה להניק בכל הכ"ד חדש ובשכר, שכיון שהולד מכירה יש בו סכנה אם לא תניק אותו, שכיון שהכירה שוב אין דרך הולד לינק מאחרת ויסתכן, אבל אם לא הניקתו עד שהכירה אינה צריכה להניק כלל אפילו בשכר, שאין כאן סכנה לולד כיון שאינו מכירה ישכור לו מניקה אחרת. ויש מי שאומר דבין גרושה שנתגרשה בעודה מעוברת ובין אלמנה שמת בעלה ועודה מעוברת וילדה ולא הניקתו כלל אפילו הכי צריכה להמתין כ"ד חדש, דמכל מקום בכלל גזירות מניקת חבירו היא שראויה להניק.

והנה הב"י סי' י"ג הביא מחלוקת

אמו ואייה הוא דמטפלא בו ולכך הוא דאסורה ומטעם אלמנה גופא כיון דהיא בושה לבוא לב"ד לתבוע את הבעל דמי מזונות הילד ולפיכך אסרינן לה לינשא לאחר תוך כ"ד חדש דילמא מעברא ומעכר חלבה וקטלא לברא שתמות ברעב דהבעל הב' לא יחוש לזה כיון דאינו בנו וכמ"ש בגמ' לגבי אלמנה, וכ"כ בהדיא המרדכי והג"א ז"ל דזהו טעמא דר"ת דאסר בגרושה דדמיא טפי לאלמנה משום דבושה היא לתבוע את אבי הילד ולבוא לפני ב"ד וכמ"ש בהר"ן. וכן מצאתי לר"ת עצמו שכתב בס' הישר שלו סי' נ"ו דה"ט דאסור בגרושה כמו באלמנה משום דבושה היא לבוא לב"ד ומטי לה בק"ו מאלמנה וכיע"ש ולכך אסרינן לה אפי' היכא דנתנתו למינקת משום דילמא הדרא בה וחוזר הילד אצל אמו כיון דאייה המטפלת בו מעיקרא. משא"כ היכא דמעיקרא לא נטפל בילד אלא אביו ואייה הוא דשכר לו מינקת מעיקרא קודם הגירושין ובנ"ד דאף אם הדרא בה המניקת אינה חוזרת אלא אצל אביו כיון דאייהו נתנו לה ולא האם ולא נטפלה בו כלל וכיון שכן אי"ל דבכה"ג כ"ע יודו דמותרת לינשא וע"כ לא אסרו הנהו רבוותא אפי' בגרושה לינשא לאחר תוך זמן ההנקה למר כדא"ל במכירה ולמר כדא"ל אפילו באינו מכירה אלא דוקא היכא דיונק ויושב הילד אצל אמו כי רחמי האם אצל הבן או הבת ולכך אפי' דאי בעיא לא תניק לה כלל כיון דאינו מכירה ולא משתעבדא ליה מ"מ ס"ל להנהו רבוותא דאמיה אסורה ודלא כר"ש הזקן וסיע' דס"ל כיון דאי בעיא לא תניק ליה כלל אינו בכלל הגזרה דכיון דאבי הילד קיים איהו ממסמס ליה בכצים וחלב אלא דכיון דהבן הוא אצל אמו ואין אבי הבן אצלה איתא להווא גזרה כיון דבושה האשה לתבוע מאבי הבן דברים הנצרכים לו בזמן ההנקה. גם הריב"ש סי' י"ג כתב בטעם הב' דמן הטעם האמור בגמ' אפי' אלמנה יש לאסור ג"כ בגרושה כיון שאין אבי הילד אצלה שהיא בושה לשאול ממנו ול"ד למינקת עצמו

בלשון יש מי שאומר דמשמע דלדעתו דאיננה עיקרית וכן דעה הב' האוסר בלשון יש מי שאומר וכ"ז סתירה ולזה העלה סברא ממוצעת בדעת הרב"י דבלא התחילה להניק כלל דשרי יעו"ש ולענ"ד אין זה הכרח כ"כ דכיו"ב מצינו בדברי הש"ע יו"ד סי' רפ"ב סי"ח יחיד שמוכר ס"ת שלו ותשמישיו יש מי שמתיר להשתמש בדמיו ויש מי שאוסר עכ"ז בלא"ה לעיקרא דדינא מצד הסברא מאחר שכתב גדולי הראשונים זלה"ה מקילין בגרושה שאינו מכירה ה"ה הר"ש הזקן ז"ל שבתוס' והרא"ש שמקילין בגרושה בכל אופן והר"ן והרשב"א הסכימו עכ"פ באינו מכירה, ועכ"פ בנ"ד בלא התחילה להניק כלל גם קודם הגירושין שיש בזה ג"כ צד גדול להקל עיי"ש.

היתר ב'

הנה נתגרשה בעודה מעוברת שיטת הרשב"א והשו"ע סי"ד בדעה ראשונה שאין לה דין מינקת.

וכ"כ שו"ת עטרת חכמים סי' ג' בדעת הרשב"א שסובר בגרושה אם לא הגיע להכרה בשעת הגירושין לא מיקרי מינקת חבירו כי לא היתה אז משועבדת להניקו להלאה ומרצונה לבד היא שמניקתו, וזה מדויק בלשון הרשב"א בסוף דבריו שכתב אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעי לא תניק ליה כלל ואפי' בשכר. הרי אף שמניקתו גם אחרי הגירושין עד זמן נשואין שבלא"ה א"א להיות קודם תשעים יום מזמן הגירושין, ובזה"ז יש הכרה מעל"י כמבואר בגמ' ופוסקים, עכ"ז אינה בכלל מינקת חבירו כיון שבשעת הגירושין עדיין לא הגיע להכרה ולא נקראת עוד מינקת חבירו ואף בכה"ג שבשעת הגירושין היתה מעוברת וחל עליה אז איסור מעוברת חבירו מ"מ כיון דלדעת הרשב"א הנ"ל ע"כ אין איסור במעוברת גרושה משום דסתם מעוברת למניקה קיימא, דכי גרע מאלו כבר התחילה להניק ועדיין לא בא לכלל הכרה.

הפוסקים וסיים וראיתי מורים שעושים מעשה כהרשב"א להתיר גרושה כשאינו מכירה, שאינה משועבדת להניק, ולא מחיתי בהם כיון שיש להם אילן גדול לסמוך עליו, ועוד דמידי דרבנן הוא ע"כ. וז"ל השו"ע סי' י"ג סי"ד זה שאמרו בגרושה מינקת יש מי שאומר שדוקא כשהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה, אבל קודם זמן זה לא דהא אי בעיא לא תניקהו אפילו בשכר. ויש מי שאומר שאשה שמת בלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה כלל, צריכה להמתין כ"ד חודש. ומשמע מדבריו שהוא הדין לגרושה, וסברא אחרונה היא דעת הריב"ש בתשובה סי' י"ג עיי"ש. והנה הנובי" קמא אה"ע סי' י"ז הקשה על השו"ע הנ"ל וכתב והנה דברי השו"ע סתרי אהדדי, שבתחלה כתב דעת המתיר בשם יש מי שאומר, ודרכו של הש"ע לומר לשון זה על סברת יחיד שאין הלכה כמותו. ובסוף דבריו כתב דעת האוסר בשם יש מי שאומר. אך נראה הדבר פשוט שבהתחילה להניק אלא שעדיין אינו מכירה תפס להלכה דעת האוסר עיקר, ולכן הביא דברי המתיר בלשון יש מי שאומר, אבל בלא התחילה להניק כלל תופס השו"ע בגרושה דעת המתיר עיקר, ולכן נלע"ד להקל באשה זו ע"כ. ובאמת שאין כל סתירה בדברי השו"ע, וכשכותב בשו"ע יש מי שאומר וכו', ויש מי שאומר וכו', הוי כמו יש אומרים ויש אומרים דקיי"ל הלכה כדעת יש אומרים בתרא. ובשו"ת בית יצחק אה"ע ח"א סי' נ"ד אות י"ד להקשות על הנובי" הנ"ל וכתב שדבריו תמוהים, שהרי דרך השו"ע לכתוב כיו"ב יש אומרים ויש אומרים, וכן דרכו לכתוב יש מי שאומר ויש מי שאומר, שאז אין הכרע בדבר כלל, ולפי מ"ש הפמ"ג בפתיחה ליו"ד בכה"ג בדרבנן אוליגן להקל. אך לפמ"ש הפמ"ג עצמו באו"ח שהלכה כדעה שניה ה"נ יש להחמיר ע"כ.

וכ"כ שו"ת עזרת יהודה (להגאון ישראל איסור מבריסק ווארשא תרכ"א) סי' ל"ט, הגם בדיקדוקו מדברי הש"ע במש"כ דעת המתיר

אח"כ ומכ"ש אם הנקה והכרה שניהם הי' אחר הגרושין אז להר"ש הזקן אין לה דין מניקה, דדוקא אם בשעת הגרושין לא הוי ההכרה ומכ"ש אם גם הנקה לא הי' אז אח"כ הוי דינה רק כשאר מינקת אחרת ואין לה שם מינקת חברו כלל וכיון דבאחרת אין יכול למחות בה מלהנשא אף שמכירה ה"ה בזה וכן מצאתי אח"כ באבני מלואים כן מטעם אחר קצת עיי"ש.

וכ"כ שו"ת בית שלמה אה"ע סי' ט"ז אות כ"ט, וז"ל שנלע"ד מלשון משמעות הראשונים ומלשון הש"ע שהעתיקו דברי הרשב"א, וכולם בלשון אחד כתבו דבגרושה דוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה וכו' עיי"ש, משמע דאם נתגרשה קודם שהכירה אף אם הניקה עד שהכירה אינה בכלל איסור, וכבר ראיתי כן בס' א"מ שדייק כן מלשון הרשב"א, אלא שדחק שם דהרשב"א חולק אהך דיעה שהביא רמ"א בס"י פ"ב ס"ה דאף באשה דעלמא אם הניקה ולד עד שהכירה כופין אותה להניק, לדדיעה זו שוב אין לחלק בין אם נתגרשה קודם שהכירה או לא, כיון שהכירה קודם ששמטה דד מפיו, שוב נשתעבדה ואסורה להנשא להפקיע שעבודה, אלא שס"ל להרשב"א דבאשה דעלמא אין כופין ומש"ה נחא דכיון שלא הי' מכירה בשעת הגרושין, כיון דכבר פקע שעבודה בשעת הגרושין, דינה כאשה דעלמא, ואף שהכירה אח"כ אין כופין ומש"ה מותרת להנשא עיי"ש. ולפע"ד א"צ לכ"ז דאף אם נאמר דאף באשה דעלמא כופין להניקו אם כבר הניקו עד שהכירה כמ"ש הרמ"א, מ"מ זהו דוקא לענין כפיות הנקה, אבל עכ"פ פשיטא דבאשה דעלמא שקבלה ולד להניק אף בשכר אף שהניקה עד שמכירה מותרת להנשא באין מוחה, ודוקא באשה שנתגרשה ומתוך שעבודה דאישות לא פקע מינה שעבודה ע"י שהולד מכירה, בהא היא דאסורה חכמים להנשא וזה ברור. ואף שהי' אפשר לדחוק בלשונם ולומר דאין זה מוכרח מתוך דבריהם,

וסיים היוצא מזה דלדעת הרשב"א במעוברת גרושה ליתא האיסור, משום דלמניקה קיימא, לכך אף כשמניקה הולד אח"כ ליכא לאוסרה כיון דאיסור זה לא היה עליה בשעת הגרושין, והכל הולך אחרי האיסור שחל עליה בשעת המיתה או הגירושין. גם פשוט לומר בהסברת טעמו של הרשב"א דלשיטתיה כיון שעכ"פ כשלא בא לידי הכרה בשעת הגירושין והיתה פוסקת אז מלהניק עוד לא היתה אסורה ממילא אין לאוסרה אף אם מניקתו להלאה ובא אח"ז להכרה, דמה תועלת היה בגזירת איסור זה הלא הי' בידה לפסוק מלהניק הולד קודם הכרה ותחת אשר חזו חז"ל לתקנת הולד היה גרם רעה מוחלטת להולד מצד גזירת איסור הנ"ל כי כל הגרושות ישמטו דדיהן מבניהן מיום הגירושין כדי שלא יחול עליהם איסור מינקת. וסמוכין לדברי אלה מדברי הרא"ש ביבמות דף מ"ב במ"ש שם סברא דלכך אסרו חז"ל מינקת אף באומרת איני נזונות ואיני עושה דאם היתה מותרת להנשא בכה"ג לא היתה מניקתו והיה הולד בא לידי סכנה יעו"ש. ואף שהרשב"א מחולק עם הרא"ש דלדעת הרא"ש וסברתו שם אסורה מינקת גרושה אף כשלא בא כלל להכרה. מ"מ י"ל שנחית הרשב"א לסברא הנ"ל ולקולא שמחמת שאין איסור בגרושה קודם הכרה ממילא גם בהכרה אין לאסור כ"א כשהכרה היתה כבר בעת הגירושין, דאם נאסור עלי' מצד ההכרה אחרי הגירושין תמנע מלהניקו, כל דברי אלה בכוונת הרשב"א שהיא הדעת הי"א שבש"ע. (ולמעשה לא רצה להתיר אלא בצירוף שאר קולות) עיי"ש.

וכ"כ שו"ת האלף לך שלמה חלק אבן העזר סי' ס"ח, וז"ל הנה במחכ"ת לא דק בלשון הש"ע שכתב וז"ל זה שאמרנו בגרושה יש מי שאומר דהיינו דוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה וכו' משמע דדוקא אם קודם שנתגרשה היתה ההנקה וההכרה אז אסורה אבל אם בשעת הגרושין לא הכירה רק

גירושין עד שהכירה כיון שאז היתה מחויבת להניק, לכך אף אם נתגרשה אחר שהכירה אסורה להנשא, כיון שהכירה מתוך שעבודה, אבל אם הניקתו אחר שנתגרשה עד שהכירה כיון דמעולם לא נשתעבדה אין עליה איסור להנשא, ודמיא לאשה דעלמא המניקה בן חברתה דמותרת להנשא אף במכירה, וכן כתב בספר אבני מלואים להוכיח כן מדברי הרשב"א, א"כ לפי"ז שוב א"ל דאף באינו מכירה צריכה לשמוט דד מפיו כדי שלא יכירנה אח"כ דהא אף בהניקה אותו עד שהכירה לאחר גירושין מותרת היא להנשא. והנה לפי"ד הרשב"א גרושה מעוברת בודאי בכל גווני מותרת דהא אף אם תלד ותהי' מניקה תהי' מותרת אף שהכירה הולד כיון דהניקה אחר גירושין.

וכ"כ פחד יצחק אות א' ד"ה ראובן שמת והובא בשד"ח מערכת אישות סי' ג' אות ו' בקיצור בשם מהראנ"ח וז"ל, שם בשו"ע סעיף י"ד, זה שאמרנו בגרושה יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה שהרי מחוייבת להניקו אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל ואפילו בשכר וכולי זהו דעת רשב"א. וכתב הב"י שם שראה מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א ולא מיחה בידם כיון שיש להם אילן גדול על מי שיסמוכו. ועוד דמידי דרבנן הוא וגם בן חיים (מהרנ"ח צ"ה נראה דס"ל כרשב"א ופי' דבריו דרק אם הכירה קודם שנתגרשה דהשתא בשעת גירושיה שחייבת בהנקה חל עליה דין מנקת, אבל אם לא הכירה עד שנתגרשה דהשתא בשעת גירושיה לא חל עליו דין מנקת כלל דהא אי בעיא לא תניק אפי' הכירה אח"כ אינה אסורה להנשא אע"ג שהיא מחוייבת להניק, אלא איסור נישואין תלוי בחיוב ההנקה שהיה לה בשעת גירושיה דאז לא חל עליה דין מנקת, אבל אלמנה דלעולם בשעת מיתת הבעל חל עליה דין מנקת שמחוייבת ועומדת בהנקה עד שתאמר איני ניוזנית ומסתלק עצמה מן השעבוד, בין הכירה קודם

מ"מ מצד הסברא גופי' לא מסתבר לומר לאסור מינקת להנשא בגרושה אליבא דהרשב"א אחר שכבר הותרה וכבר פקע מינה איסורא דמינקת אחר הגירושין אליבא דהרשב"א בעוד שאינו מכירה, שתחזור ותיאסור אחר שהכירה וזה ברור עיי"ש.

וכ"כ עוד בסי' כ"ה, וז"ל מ"מ בשכבר נשא כ' דיש לסמוך ע"ד הרשב"א והנה ד' הרשב"א היא ד' היש מי שאומר קמא שבשו"ע סי' י"ד ומבואר שם שהרשב"א הקיל בגרושה שנתגרשה מבעלה קודם שהכירה, ומשמע אף אם עתה מכירה הקיל ולא החמיר רק בשהניקה קודם שנתגרשה עד שהכירה, וכ"כ בסי' אבני מלואים שם, אלא שכ' שם דע"כ הרשב"א חולק על הי"א שבהגהת רמ"א סי' פ"ב ס"ד. אמנם אני כתבתי בתשו' זה קרוב לשלשים שנה דהרשב"א לא פלוג אי"א הנ"ל וגם כתבתי ראיות להוכיח דע"כ הרשב"א הכי ס"ל דכיון דמתיר באינה מכירה להנשא אף כשרוצית להניק תחת בעלה השני כמ"ש בתשו' ב"ח החדשות סי' נ"ח והא ודאי לסוף יהי' מכירה ואם נאמר דבהכירה אחר הגירושין אסורה תיאסר גם קודם שהכירה כמו במעוברת דלמניקה קיימא, אי"ו כמ"ש. וכ"נ מד' ה"ה והר"ן שכולם הביאו ד' הרשב"א בלשון הזה וכיון שהט"ז כ' בדדיעבד שכבר נשאת יש לסמוך ע"ד הרשב"א א"כ אם בעת שנתגרשה לא הי' מכירה יש להקל אף אם אח"כ הי' מכירה מותרת בדיעבד שכבר נשאת ואין נראה לומר דהט"ז לא הקיל בניסת רק לענין דא"צ גט אבל הפרשה מיהו בעי דאין נראה לומר כן אלא שעל מ"ש תחלה בשם הב"י דיש מורים להקל לכתחלה כד' הרשב"א ולא מיחה בידם ע"ז כ' הט"ז דאין לשום מורה להורות היתר אבל בדיעבד שכבר נשאת יש לסמוך ע"ד הרשב"א עיי"ש.

וכ"כ שו"ת שם אריה סי' ט', וז"ל אמנם מלשון הרשב"א הנ"ל שכתב ואין איסור בגרושה אלא בהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה, משמע דדוקא אם הניקתו קודם

לכן בין לא הכירה אסורה לינשא עכ"ל.

וכ"כ שו"ת מים חיים (להגאון ר' חיים הכהן ובנו רבי יעקב רפאפורט) סי' ט"ז, שכתבו גם לענ"ד יש לצדד בזה עוד כי לפי דעת האוסר במכירה המבואר בשו"ע הוא דווקא אם הכירה קודם שנתגרשה דאף שנתגרשה אחרי שהכירה לא יצאתה מכלל מניקת חבירו בשביל הגירושין כיון שנשאר עלי' החיוב להניק אותו עד תשלום ימי ההנקה מאחר שמכירה אבל אם נתגרשה קודם שהכירה דבשעת הגירושין יצאתה מכלל מניקת חבירו שוב לא תכנוס בכלל מניקת חבירו אפילו אם הניקתו אחר כן עד שמכירה וזה ברור לפע"ד עיי"ש.

וכ"כ שו"ת דברי טעם (תלמיד בעל צ"צ) סי' ב' אות ח', ולפע"ד גם בהתחילה להניק כיון דאין משועבדת להניק למה תאסר לסברא זו דאלמנה חייבת להניק וגרושה אינה חייבת להניק וע"כ דתלי דין נשואין בדין חיוב הנקה א"כ לא תאסר בגרושה גם בהתחילה להניק הא אינה משועבדת להניק. לכן נלפע"ד דקודם שנתגרשה לא הכירה ואחר שנתגרשה הניקתו עד שהכירה בזה כ' יש מי שאומר דדוקא בהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה דזה כתב הרשב"א וכן פי' בספר אבני מלואים סי' קי"ט דדוקא בהניקתו קודם שנתגרשה אוסר הרשב"א עיי"ש.

וכ"כ שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קמ"ב שהביא דברי השו"ע סי' י"ג סי"ד בשם הרשב"א דאין שום נ"מ בהכרה שאחר הגירושין כיון שלא הכירתו בשעת הגירושין לא חל עליה איסור מניקת חבירו עיי"ש, וכ"כ בתשו' בית שלמה חאה"ע סי' ט"ז וסי' כ"ה באריכות להוכיח מלשונות הפוסקים מביאי דעת רשב"א שכן הוא דעיקר תלוי בשעת גרושין, ואף שהגאון הנ"ל בסי' כ"ה שם לא סמך ע"ז להקל רק בצרוף עוד קולא חשש מופקרת עיי"ש היינו משום דהוא סמך על הטו"ז גם לענין זה דא"צ להפרישה ובוה הוא דחפש עוד צדדים אבל לענין שלא לגרש יש

לסמך על טו"ז בלי שום צדדים אחרים. ואף גם זאת שבעיני הגאון הנ"ל היתה סברתו דלרשב"א גם בהכירתו אחר גרושין קודם נשואין שריא כחדשה ולא מצא לו סמך רק בנוב"י אבל ראיתי גם בתשו' עטרת חכמים להגאון רב"פ ה"ע סי' ג' שהאריך בה להכריח שדעת רשב"א גם בהכירתו אח"כ רשאה להנשא כיון דבשעת גרושין לא הכירתו וכן מצאתי בתשו' ארי' דבי עילאי אה"ע סי' ג' שהאריך בזה כנ"ל וכולם מתנבאים בסגנון א' שדעת רשב"א להקל בזה עיי"ש.

ולכאורה מדברי הש"ע משמע שדעתו להחמיר אפילו בגרושה ואינו מכירה, וכדברי יש מי שאומר בתרא, אולם בשו"ת מהר"ם שיק אה"ע סי' כ"ד ד"ה והנה הש"ע כתב דלכאורה אם נלך אחר כללי הפוסקים דברבנן הלך אחר המיקל, לכן בשעת הדחק סמכינן על סברא ראשונה להקל עיי"ש. וכבר קדמו בשו"ת שבות יעקב סי' צ"ה.

וכ"כ בשו"ת השיב משה סי' ס"ב, וז"ל דכיון דכותב בשו"ע סי"ד יש מי שאומר ויש מי שאומר ולא הכריע, עי' בש"ך רס"ב ובהקדמת פמ"ג שם דבד"ת לחומרא ובדרבנן לקולא, וא"כ הכא דמידי דרבנן הוא יש להקל באינו מכירה אף בהתחילה להניק כיון דאין חילוק באין מכירה אף בהתחילה, דאין לחלק בין התחילה להניק או לא כיון דאינה מכירה ובאמת הב"י כתב שם בסי' י"ג על דברי הרשב"א שכתב הה"מ בשמו ובגרושה שרי בכה"ג אפילו בהתחילה להניקו תחת בעלה אם אינה מכירה שרי עכ"ל הה"מ, וכתב הב"י ע"ז וראיתי מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א ולא מחיתי בידם כיון שיש להם אילן גדול על מה שיסמכו, ועוד דמידירבנן הוא עכ"ל הב"י. אך נראה דהוא לא רצה לעשות מעשה להקל, לכך לא הכריע בהדיא בשו"ע, אבל הטו"ז כתב על דברי הב"י הנ"ל ובודאי אין לשום מורה להורות קולא בזה כמ"ש הב"י בשם הריב"ש עכ"ד. והנה לכאורה י"ל אף כי הריב"ש חולק על הרשב"א מ"מ

היא דרכו של מרן בכל מחלוקת שלא הוכרע בה פסק הלכה, ויותר נ"ל שבאמת מרן פוסק כדעת יש מי שאומר קמא להקל, כיון שלא נמצא מי שחולק על זה בהדיא עיי"ש.

הילכך בנ"ד שבשעת הגירושין היתה עדיין מעוברת, ורק אח"כ ילדה והניקה אותו עד שהכירה, וכבר נגמל לפני יותר מחודשיים, והוא ניזון כראוי ע"י מזון תינוקות, לדעת הרשב"א וסיעתו יש להקל.

היתר ג'

עוד טעם להקל כי הבחור המיועד לישאנה התחייב והשליש לזון ולפרנס את הולד עד שיגדל. ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' צ"ט שכתב בשם שו"ת תפארת צבי בדיני מינקת סי' ו' שכל שיש תועלת לטובת הולד עצמו וליכא סכנה יש לצרף סברא זו להקל להתירה להנשא בתוך כ"ד חודש. וכבר ידוע מ"ש המג"א סי' תמ"ז סק"ח בשם התרומת הדשן שאין להחמיר באיסור שהוא משום לא פלוג כמו בגוף האיסור עצמו, הילכך יש להקל, וכ"כ להקל הגה"ק משיפטיווקא ע"כ וכ"כ עוד המהרש"ם ח"ג סי' קע"ו וערוך השלחן סי' י"ג סי"ז.

היתר ד'

ועי' בשו"ת חסד לאברהם קמא אה"ע סי' ט' ד"ה ועוד יש, שכתב שיש מקום לומר שמכיון שהבחור המיועד לישאנה לא קיים מצות פריה ורביה, יש לדחות איסור דרבנן דמינקת חבירו מקמי מצוה דאורייתא של פריה ורביה שהיא מצוה רבה וכמ"ש התוס' שבת דף ד' ע"א. וכמו שהתיר ר"ת לישא אשה תוך שבעה לאבלה משום מצות פריה ורביה. וכן פסק ביו"ד סי' שצ"ב ס"ג, ואף שבשו"ת נוב"י מה"ת אה"ע סי' ל"ה דחה דברי הרב השואל שרצה לצרף היתר זה, שא"כ נתיר כל השניות וכו' כשלא קיים פו"ר, ואני אומר שיש כמה תשובות בדבר וכו' עיי"ש. וכ"כ בשו"ת אגודת איזוב מדברי אה"ע סי' ד' דף ל"ו ע"א צירף לסניף מה

בדרכו הלך אחר המיקל, אך דברי הטו"ז נכונים לדינא כיון דהרשב"א הוא יחיד נגד התוס' והרא"ש והר"ן. והוסכם לזה בשו"ת זכר יהוסף סי' כ"ב להלכה.

וכ"כ בספר תורות אמת דף מ"א ע"ד שהביא מ"ש בכ"י שיש מורים שעשו מעשה כדעת הרשב"א להתיר בגרושה שאינו מכירה, ולא מיחה בידם, וכתב ע"ז וכן פסקנו הלכה למעשה והסכימו עמנו להיתר כל בתי הדין במדינתנו עיי"ש. וכ"כ בספר נתיבי עם ח"ב עמוד ד' שכעת פשט המנהג בירושלים להקל בגרושה שלא הניקתו קודם גירושין עד שהכירה, שמתרת להנשא אחר חדשי הבחנה עיי"ש.

וכ"כ בשו"ת מור ואהלות (להגאון רבי אברהם ענתבי) אה"ע סי' א' שדעת רוב האחרונים להתיר כשאינה חייבת להניק, כגון שאין לה מזונות, או באלמנה עשירה שהכניסה שפחות, שפטורה להניק, וכדעת האמונת שמואל, ושהוא קל וחומר מגרושה שאע"פ שבהיותה תחת בעלה היתה משועבדת להניק, מ"מ כשנתגרשה ופקע שעבודה מותרת להנשא, כל שכן זאת שלא נשתעבדה מעולם, ואפי' באלמנה שאין אב לולד לא חיישינן, כיון שעכ"פ אינה משועבדת להניק. ועוד שהרשב"א מתיר בגרושה שאינו מכירה משום שאינה משועבדת להניק, וכיון דנקטינן לדינא כדעת הרשב"א להתיר מטעם שאינה משועבדת, הוא הדין לנידון דידן וכו', ואפי' להרא"ש שכתב שמודה הר"ש באלמנה שאין אב לולד, י"ל שזהו דוקא באופן שהיתה מחוייבת להניק כשמת בעלה, והיה עליה שם מינקת, משא"כ היכא שלא היה עליה שם מינקת לא עבוד בה רבנן תקנתא, ומותרת להנשא תוך כ"ד חודש, ובתנאי שלא תניק כלל, ותשכור מינקת, ויעשו התחייבות וחיווק מהמינקת שלא תוכל לחזור בה עכת"ד.

וכ"כ בשו"ת משפטי עוזיאל מה"ת אה"ע סי' כ"ח שהביא דברי הנוב"י הנ"ל וכתב ולפע"ד אין כאן סתירה בדברי השו"ע אלא כך

מנתינת הולד למינקת אחרת, בפרט כשהמאכל מתאים לתינוק ע"פ הנסיון, והביא שמכיון שעיקר תקנת חכמים באיסור מינקת חברו היא מפני תקנת הולד וטובתו שלא יבוא לידי סכנה, ומשו"ה גזרו גם בגמלתו גזרה שמה תגמלנו כדי להנשא ויבא לידי סכנה, י"ל בזה כמו דאמרינן בעלמא ב"ק דף ח' ע"ב כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעים לו, דמ"ט אמור רבנן משם תקנתא דידי, אנא בהא תקנתא לא ניחא לי. וכיון דבנ"ד גלוי לנו באומדנא ברורה, ואנן סהדי שאילו היה הולד הזה גדול ובר דעת, היה טוען דלא ניחא ליה בהאי תקנתא, להשאר מוטל על אם עניה סוערה, בשעה שיש איש שרוצה להיות לו כאב ולפרנסו ולכלכלו עד גיל הנישואין, הרי הב"ד אביהם של יתומים, וטוענים ליתום דטבא ליה עבדי ליה כההיא דקידושין דף מ"ב ע"א שב"ד מעמידים אפוטרופוס ליתומים כדי לחוב על מנת לזכות עיי"ש.

היתר ו'

חיבא שהושלש הבעל בשעת גירושין ליבא חשש

וכ"כ שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' צ"ב באשה שנתגרשה וגמלה את הולד שני חדשים קודם הגט כי לא היתה בבריאות, ואבי האשה התחייב עפ"י כתבים והשלשה בבי"ד ונימוסי קיר"ה שכל הצטרפות הולד עד שש שנים חל עליו, דכיון שהאב התחייב לפרנס את נכדו בהשלשה בבי"ד ועפ"י נימוסי הקיר"ה יש להקל שתינשא עכ"פ אחר ח"י חדשים עיי"ש. וכעין זה כתב בשו"ת עין יצחק אה"ע סי' י"ז אות כ"ח בגרושה שילדה ולד אחר הגירושין וקבלה על עצמה התחייבות להניק הולד או לשכר מינקת ולא התחילה להניק כלל, וכתב להקל באופן שאבי האשה שהוא עשיר יתחייב לשלם שכר הנקתו מכיסו, וגם הבעל הנושאה יתחייב על זה בבטיחות ביותר על הנקה וצורך הולד דבכה"ג מותרת להנשא עיי"ש.

שהבחור המיועד לשאת אותה לא קיים עדיין מצות פריה ורביה.

היתר ה'

מינקת בזמננו שאני

וא"כ בזמננו שנתפשט עפ"י רוב שגם הנשים מינקות נותנים ג"כ חלב אחר מפני שמצוי שאשה טרוד או שעסוקה בעבודה וכדומה, ורוצית שבכל מצב שתהי' אפשרות ליתן חלב להולד שלא יהי' שום זמן בלי נתינת חלב, בודאי יש לצרף שדינה כאילו אינו מכירה כ"כ, כמ"ש שו"ת הב"ח ח"ב סי' נ"ו ושו"ת כנסת יחזקאל סי' ג' שכמה גדולי הדור ס"ל כן דהיכא שאינו רוצה להניק את בנה דמותר להנשא.

וכ"כ שו"ת שמן ראש (להגאון רבי אשר אנשיל אשכנזי) סי' ט"ו דרוב נשי דידן ובעלמא אין מינקת יתר משנה או איזה חדשים יותר, וא"כ ליכא בזה משום סכנה וגם לטעמו של בית מאיר דיש במינקת משם מסיג גבול פסקות לחיותא, זה אינו רק ברגיל אצלו כמבואר בב"ב דף כ"א ע"ב, אבל היכא שהרגילות לגמול רוב התינוקות קודם כ"ד חדשים ל"ש פסקית לחיותא עיי"ש, וא"כ כיון בזמננו אלה שמיעוט הנשים אינם מינקת בכלל ועכ"ז גדלים כדרך העולם.

וראה בשו"ת דברי טעם (להגאון רבי ארי' ליב האפט ווארשא תרס"ד, תלמיד מבעל צ"צ) סי' ג' שהאריך שבזה"ז נשתנה הטבע וליכא סכנתא ונהי דלא בטלה הגזירה מ"מ לא חמירא משאר איסור דרבנן וספיקא להקל, והביא גם מהגה"ק מהרמ"ז מהארנאסטפלי ז"ל שבזה"ז אומרים הרופאים דאדרבה קשה לילד שתינקהו זמן רב לכן יש להתיר גם בפחות מכ"ד חודש עיי"ש, וא"כ כ"ש בזמננו שיש חלב מיוחד שטובה לילד תחליף חלב אם, ונהי שחלב אם טובה ממנה מ"מ נפקא מכלל סכנה.

וכ"כ שו"ת יבי"א ח"ט סי' ט"ו, ונראה שהתחליף של המאכל לתינוקות מטרנה עדיף

כך ובין כך תשיג דבר קצוב עד כלות הכ"ד חודש, וכל מה שתצטרך למסמס יתן לה, ואין לחוש שלא תניקהו כלום ותאמר מיד שצריך למסמוס, דהא באמת חזינן דמסמוס מהני במקום הנקה, ואפשר דתשובת מיימוני מיירי בכה"ג ולא הי' חייש רק שהבעל יפר השבועה. והאריך ולבסוף העלה שאין דעתו נוחה להקל אלא במניקת פנוי' ושחשבע על דעת רבים, וגם דודאי אחר ג"ח של הלידה שנפסק חלבה של אם הולד עיי"ש.

וכ"כ בשו"ת זכר יהוסף סי' כ"ב, וז"ל ובשו"ת זכרון יוסף חאה"ע סי' ד' הביא בשם הק"ע, דדוקא בימי קדמונים שלא היו שכיחין מניקות אסרו, משא"כ בזמן הזה דשכיחי טובא, וכתב דקשה להקל בזה דהרי אין ב"ד יכול לבטל כו' ואפילו בטל הטעם שבעבורו גזרו, כרמב"ם פ"א מממרים וע' בפר"ח יו"ד קי"ו ס"ק ב', וכאן הי' גזירה כללית בכל המקומות ובכל הזמנים, ומיהו אפשר לצדד ולהקל ממאי דשרי ר"נ לדבי ר"ג בכתובות ס' ע"ב, וש"מ דלא גזרו היכא דשכיח מינקת דתו לא אתיא לידי סכנה, וה"ה בזמנים ובמקומות דשכיחין מיניקות טובא, אלא דברא"ש וקצת פוסקים לא ברירא לן דהלכתא כוותי' דר"נ בהא עכ"ד. וסיים ולפ"ז יש לצדד להקל דכשישליש המעות, דמיינן כ"ע עכשיו להא דבי ריש גלותא, כיון דשכיחין מיניקות להשיג בשכר, וא"כ עיקר ההיתר אינו מטעם התקשרות המינקת לבד רק מטעם השלשת המעות דמי כל כ"ד חודש, ולפ"ז הי' לצדד להקל כשישליש כל מעות זמן ההנקה ביד ב"ד, וגם ע"י שתשבע המינקת על דעת רבים, דבזה הוי ג"כ לכמה פוסקים דמיא להא דשרי ר"נ לבי ריש גלותא, אבל מ"ש מעלתו שהבעל רוצה ליתן תיכף שכר הנקה בעבור שנה בודאי אינו מועיל רק שישליש כל דמי ההנקה עד כ"ד חודש עיי"ש.

ודון מינה לני"ד שהושלש המעות ליד האשה ורשאי להשתמש כרצונה, וכבר נתן דמי הנקה לבי"ד, דיש להקל.

וכ"כ בשו"ת ספר יהושע פסקים אות פ"ב, שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ק"ו ושו"ת מהר"ש ענגל ח"ד סי' מ"ו, שו"ת בר ליואי ח"ב סי' י"א, שו"ת מאורות נתן סי' מ"א, שו"ת שערי דעה ח"א סי' קכ"א וישועות מלכו סי' ט"ו, שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג סי' קפ"ב לצרף היכא שקיבל הבעל או אבי האשה בערכאות או שישלשו המעות לצרכי הולד ביד בי"ד דא"צ להמתין בגרושה כ"ד חדש שאינה מתבייש האשה לבקש המעות עיי"ש.

וכ"כ בספר גליא מסכתא סי' ט"ו דבזמנינו שאין מגרשין אלא מרצונה ואז עושין גמר וקובעין של מי יהיה חיוב טיפול הולד, ואם נקבע החיוב על האשה א"כ פשיטא דנדונית כאלמנה ואין שום צד היתר במה שהיא גרושה, אלא אם כן נקבע החיוב על הבעל, שקיבל עליו בפירושו כל עסק טיפול של הולד, וגם בזה רק כשהוא אמוד על תשלומי שכר מינקת ומצוי לפנינו מינקת, דאל"כ גם היא כלכל כפיה דהנקה עכ"ד.

וכ"כ בשו"ת אגודת אוזב מדברי אה"ע סי' ד' דף ל"ו ע"א אות ו' שכתב שאם יש התחייבות לפרנס את היתומים וגם את הולד הזה יש להקל עיי"ש. וא"כ בנ"ד הבעל ראשון כבר נתן ליד הבי"ד כסף מזומן לצורך הולד.

ועי' שו"ת ברית אברהם אה"ע סי' י"א וז"ל שלכאורה נראה שדבריהם הללו הם באם נתנה למינקת וע"פ השואת דבר קצוב, דאם תעכור החלב ותצטרך למסמוס, יהיו הוצאות המסמוס של המינקת, והיא תקמץ מחמת שאינו בנה. אבל בשו"ת המעות תח"י הב"ד, שכל שיצטרך הולד לגדלו ינתן למינקת בלי עיכוב, ליכא חששא, דאם תעכור החלב יהי' לו על מסמוס. דבשלמא הבעל לא יהיב שלו, ואף אם ישליש לא יניח להוציא כ"כ ומשום שלום בית ומשום קטטה לא תמסמוס. משא"כ בכה"ג שלא תוציא משלה כלום, והוי כמו בדידי' כו' ומהני השלשה ביד הב"ד, רק שאפשר שלא תגיד שתעכור חלבה ותניקו כדי שלא להפסיד השכירות, וע"כ להתנות שבין

הטהורים אשר הגיעני ע"י בנו הרב המופלג החרף מו"ה עוזיאל שמרי"ג נ"י והעלה להתיר אשה אלמנה הנעצבת לישא בעל, כי על כה"ג לא גזרו חז"ל לדונה בכלל לא ישא מינקת חבירו, והתיר מעכ"ת כה"ג ע"י שבועה שתישבע המינקת, גם להשליש מעות לצורך הנקה, גם שארי סניפין בנידון כה"ג אשר העלה מעכ"ת, והנה כל דבריו בחזקת בדוקים וא"צ עיון, ובפרט כל דברי מעכ"ת והיתריו מפורשים המה בפוסקים להתיר, ואם המצא ימצא חולקים על המתירין, האריך בפוסקים רבים המתירים, ואחר כל זה ממתיק בשפתו לדעתו לקיים דברי הפוסקים, ולפי ענין כה"ג שכו' מעכ"ת כי מצוה רבה לבקש בתקנות האלמנה ועל יתמי העניים, כי ישועתה ע"י בעל שנודמן לה ומתחייב לפרנס את זרעה ולטרוח עבורה לקבל החובות שצריכים טורח רב, ועמל ויגיעה רבה, אשר לאלמנה חורבות רבים, ואם לא יהי' לה נוגש ע"י טרחות רבות אבודים המה לגמרי, ואין לה וליתמי שום מקום סמיכה לפרנסתה, ושאר אריכות שכתב מעכ"ת. הנה לפענ"ד שאין להחמיר בענינים הללו דנשתנה דין זה מימי חכמינו ז"ל עד הזמן הזה מכמה טעמים והרי בפרק איזה נשך דף ע"ב תוס' ד"ה תשיך כ' וז"ל מה שנהגו עתה להלות לנכרים כו' לפי שיש עלינו מסיים כו', הרי נשתנה הדין ע"י שינוי הזמן משעת התלמוד עד זמנינו. והנה השינוי בזמנינו כי חז"ל שקדו בתקנות הוולד להיות יונק אצל אמו, והנה י"ל לפי שבזמן חז"ל הי' דרכי הנשים כבודה בת מלך פנימה לכן אשרי לתינוק אמו תניקנו, אבל בזמנינו כל הנשים קרוים נושאת ונותנת בתוך הבית, ולכן ממש רובא דעלמא שוכרים מינקת לבניהם, ואשרי לתינוק אשר יש לו מינקת מיוחדת ואוי לתינוק אשר אמו בעצמה תניקנו עוסקת כמו"מ חוץ לביתה והולד נעזב ואפס חילו וכחו מבכיות המרורים ומרעבון מחמת טרדת אמו.

והנה בזמנינו הדאקטורים מפורסמים

וכ"כ שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד סי' נ', וז"ל הנה בגרושה שהאב מחוייב בערכאות המדינה לשלם מזונות (אלימאני) להאשה ובעד הבן שנולד, שא"כ אמרת שיש לדונו כתינוק שירש מאביו שכתבתי באג"מ אה"ע ח"ב סימן ז' שמשמע לי לדינא שמוותרת לינשא בתוך כ"ד חודש, אין הדמיון כל כך שוה, דהרי מאחר שאין הבעל רוצה ליתן לגרושתו כלום בעצם ורק בעל כרחו צריכה לגבות ממנו אין להחשיב זה כיש לה מעות מוכנים למזונות התינוק, ורק אולי כשהדבר כבר מסור ביד עורך הדין (לאיער) שלה שהם גובים עבורה יש לדמות. ואף שלא רצייתי בתשו' הנ"ל לסמוך ע"ז למעשה, הוא באלמנה אבל בגרושה יש לסמוך ע"ז למעשה, אף בגרושה שכבר הכירה דהא ג"כ איכא בזה דעת הר"ש הזקן שמתיר בכל אופן כדאיתא בב"ש סימן י"ג ס"ק ל"ח עיי"ש.

וכ"כ שו"ת זכר יהוסף סי' כ"ב באריכות נפלא מכמה וכמה ספרי תשובות שבזמנו שכיחי מינקת מהני השלשת מעות עיי"ש. וא"כ בני"ד שנתן הבעל כסף מזומן לבי"ד דיש לצרף להתיר.

היתר ז

המתנה יגרום חולי נפש

כ"כ בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' ט"ו גבי גרושה אם לדעת הרופא עיכוב הנשואין יגרום חולי ראש ועצבים יש להקל עיי"ש. והנה בני"ד המתנת לאשה יגרום לה הרבה חלישות הלב כאשר ידוע להעסקנים.

היתר ח'

כשהאשה עניה ואין לה פרנסה ודירה

כ"כ שו"ת חמדת שלמה סי' ז' להקל באלמנה עניה כשהוא לתועלת היתומים.

וכ"כ שו"ת זכרון צבי מנחם (להגאון צבי מנחם מייזליש אב"ד עיר חדש גליל קראקא תרל"ג), וז"ל למראה עינינו הי' כתביו

ג' ואם תלד בתוך תשעה וכו' ולכאורה תמוה מאד דמשמע מרש"י ז"ל דמותר לדור עמה הא מ"מ אסורה מצד מעוברת חבירו ומניקת חבירו אך להנ"ל י"ל כך הטעם דאסור לישא מניקת חבירו שמא תתעבר ותעכר חלבה והוא אינו מקפיד לרפואות החלב כמ"ש הרמב"ם פי"א מה' גירושין הכ"ה והשמיט תיבת מעברה ע"ש וממילא ר' יהודה לשיטתו דסובר בדבר שבממון תנאי קיים א"כ יכולה להתנות שיהי' מעשה ידיה שלה וא"כ יהיה לה לרפאות החלב רק לדידן בודאי ל"מ שום תנאי ולא פלוג בתקנה הנ"ל משא"כ לר"י לשיטתו דסובר דהנשואות יתארו ולא סבר לא פלוג ממילא שפיר יכולה להתנות ע"מ שהמעשה ידיה שלה וגם המלאכות תהיה פטורה מלעשות לו וממילא יהי' לה לרפאות החלב ולא גרע מעכשו כנ"ל כללו של דבר נלע"ד להתיר בזה עיי"ש.

מבואר דלצורך התינוק והאשה יש להקל וא"כ בנ"ד שהאשה אין לה מעות ודירה כראוי דיש לצרף הקולות להתיר לה להנשא לטובת שניהם.

והנה בשו"ת בית יוסף דיני כתובות סי' א' דאיסור מניקת איסור חמור דרבנן דאית ביה סכנת נפש ממש עיי"ש, אך הב"י עצמו כתב בב"י סי' י"ג דאף באיסור זה דאיכא למיחש לסכנה לא אזלינן בה לחומרא שהרי כתב הב"י דלא מיחז ביד המורים כהרשב"א כיון דמידי דרבנן הוא ואם איתא מה דמות יערוך לאיסורא דרבנן דאמר' בעלמא דהוי לקולא הא הכא שאני דהוי מידי דסכנה אלא ודאי דס"ל דאפי"ג בכה"ג דהוא מידי דסכנה כיון דס"ס עיקר האיסור וחשש הסכנה אינו אלא מדרבנן במידי דרבנן בעלמא חשבינן ליה לספק דרבנן דהרבה פוסקים דהורה הלכה למעשה כס' הרשב"א ולא חשש לסכנה. וכ"כ שו"ת השיב משה סי' ס"א עיי"ש. ובפרט בזמננו שגם מיעוט סכנה אין כאן דיש לנו כמה מיני תחלופי לחלב אם ואסור רק חשש לא פלוג וכ"כ בערך שי סי' י"ג סי"א, ובזה

הבהילו על המינקת כי מכחיש גופה, ואור עינה, לכן כל מי שיש לו יכולת לשכור מניקת שוכרים מניקת ממש מצמצמין כל הנשים מפילכה ועיסתה ומפרישים לצורך המינקת, ולפענ"ד כל הנשים אינם משועבדים להניק, דהוי כאלו הותנה בשעת הנשואין שלא להניק, וסמכין כה"ג על מנהגן כמבואר בפוסקים באריכות מדיני מנהג דאזלינן בתרייהו, ועתה המנהג שלא להניק בעצמה לכן לא מבעי' לר"ש הזקן שכתב שם דגרופה כיון דאינה משועבדת להניק מותרת, אלא אף לר"ת שם אלימא נשי דידן דהוי כאלו הותנה בפירוש בשעת נשואין שלא להניק. ועיין טו"ד סי' קכ"ג והאידינא נהגו להקל כו' דאין בו משום דבר שבמנין שלא גזרו כו', ויעיין טו"ז סי' קכ"ג ז"ל אבל לטעם כו' משום חשש יין נסך כשבטל הטעם הותרה הגזירה, מידי דהוי אגילוי דמותר בזמן הזה עכ"ל. עוד נלפענ"ד בזמנינו מה שהתיר ר"נ לר"ג וכו' בש"ס הטעם משום דלא הדרי בהן, והרי לפי נמוסי המדינה אם ישכור מניקת בנאטאריוש. וסיים ומעתה מעכ"ה כל מה שתיקן לעשות בנידון דידן להשביע המניקות גם להשליש כל מה דאפשר לעשות עצהיו"ט יעשה ולאומי מילתא לשכור מניקה בנאטאריוש כנ"ל כי לפענ"ד על מעכ"ת יש לחוש ולשקוד בתקנות היתומים הקטנים ועל החובות שלא יהי' אבודים לגמרי אם לא תינשא, ושארי דברים המוכרחים, בנידון שכ' מעכ"ת, ואין להחמיר באילו יותר ממ"ש כ"ת כי כל דברינו הנ"ל אף שאין לסמוך עליהו לחלק בין הפרקים והשתנות הזמן כמ"ש בסברא, אבל ראויים לצרפם לדברי קדשו שהאריך בזה ולצורך גדול לנידון דמר. וחתמו ע"ז שמונה גדולי תורה מדייני ק"ק קראקא עיי"ש.

וכ"כ שו"ת פתחי שערים סי' י"ג שהביא דברי שו"ת זכרון צבי מנחם הנ"ל והוסיף ובוזה הסברא דהוא כעין תנאי אמרתי בדרך פלפול ליישב דברי רש"י בעירובין דף מ"ז ד"ה יתארו מיד דהא לא מיעברה משני תוך

יהיה דברי בעל תפל"מ עדיפי מן הזוהר וסבא משפטים בסכנת נשואי אלמנה כאשר טעמו ונימוקו עמו ידוע למי שטעם בקצה המטה מיערת דבש גוית האר"י ז"ל בטעמא דמילתא ואעפ"כ לית דחש לה ות"ל אין שטן ואין פקע רע כי בכל ענינים יש פרטות ופרטי פרויות ובחינות שונות, כ"ת שכבר הבאנו שנים ושלה עדים הגאון מהר"י מהוראדנא והגאון בעל שבות יעקב והגאון ח"צ שהורו קולות בזה נגד המחמירין, וגם הלשון שסיים והמחמיר תבא עליו ברכה ובעל נפש יחוש לעצמו עכ"ל, מעולם לא שמעתי שימוש בעל נפש לעצמו כמה שחב לאחרים ופעמים שאירע לאלמנה זיווג הגון ואם יתבטל אולי לא תזכה עוד לזיווג כזה כי מארסין אפי' בט"ב וכמה פעמים הוא סיבה להירוס מצב האלמנה לגמרי, בודאי חלילה להרהר אחר דברי חז"ל ואין אנו אחראין לזה, אבל במקום שדעת תורה נוטה להקל אין לך מצוה גדולה לשמח נפשות עגומות אשר המלך הכבוד חש לעניים וצערם ובשלו אדם רשאי ולא בשל אחרים עכ"ד.

וכ"כ שו"ת אריה סי' צ"ו שכל הקפידא נאמר רק על התוקע עצמו להתיר שלא עפ"י דין חלילה וגוזל את העולל ונפשו משדי אמו, אבל לא המתיר עפ"י דין ובכל ספרי שו"ת יש תשובות בהיתר מינקת ומעולם לא שרי רבנן איסור מינקת רק בכל מקום שמתירין הוא מפני שאין זה נכנס בגדר איסור מינקת כלל וא"כ אין פחד לנגד עיניהם ע"כ.

והנה עיין בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"א סי' ל"ד) שכתב "לסתום פה הרשעים המפקקים על גזירת חז"ל, והענין הוא כי אמת נכון הדבר כי גם חז"ל ידעו כי רובא דרובא די להם בהנקת פחות מכ"ד חדש ואפשר פחות משנה, אך איכא מיעוטא בעולם שצריכים כ"ד חודש וחששו בפקוח נפש למיעוטא וגזרו על כל הנשים שלא תנשאו עד כ"ד חדש משום מיעוטא בפיקוח נפש" עיי"ש. וכע"ז בשרת חת"ס אהע"ז ח"ב סי'

בודאי אזלינן בתר ספק ספיקא להקל.

וכ"כ שו"ת עבודת השם סי' ו' דאזלינן לקולא הגם דהוי מילתא דסכנה וכן ראיתי למהר"א אלקלעי בס' חסד לאברהם ח"א יו"ד סי' ל"ב שכתב בפשיטות דבמקום דאיכא ס"ס אף במילתא דסכנה אזלינן לקולא עיי"ש, וכן נראה להדיא מדברי הב"ח שם דאפילו במידי דסכנה אי איכא ס"ס יכול המוחזק לומר קי"ל כהפוסקים להקל עיי"ש.

גודל האחריות להורות בדין מינקת

והנה בספר תפארת למושה בהקדמה כתב וזכרני בהיותי בוויין אירע מעשה כזה באלמנה א' ילדה שכל משפחתה לא הניקו בניהם, וגם היא לא התחילה להניק, וגם היה חשש מופקרת וכו', וכל חכמי ווינציה כתבו תשובה בזה להקל, ואבי מורי זקני רבן של בני הגולה מו"ה העשיל ז"ל שהיה שם באותו פעם, גם הרב הגדול מוה"ר יונה לא רצו להמנות עמהם, אף שרצו לפסוק להם שכר הרבה להמנות עמהם, באמרם כי סכנה עצומה להמורה להקל בגזירה זו, וכן ראיתי שהרב הגדול מוה"ר שעפטל שהתיר וכו' באותה שנה, בכך מיראי הוראה אני.

וכ"כ פנ"י בקונט"א כתובות סי' קי"ג שנשתרוב הדבר בעו"ה ונעשה כהיתר ע"י קלי ההוראה שהתירו מורים לכתחילה ליתן למינקת מיד לאחר שילדה ולא התחילה להניק, שכמעט בטלה תקנת חכמים ולא הועילו בתקנתן, וכבר נעשה מעשה שעשינו פומבי דבר בהסכמת גדולי דורינו לאסור אף בדיעבד לאחר שניסת, ולנדות הבעל עד שיוציאה בגט וישאנה לאחר כ"ד חודש, ויש שחשו לדברינו והפתאים עברו ונענשו וכו' עיי"ש.

אמנם בדברי הגה"ק מפלאצק ז"ל בספרו שו"ת משיבת נפש ח"ב סי' ס"ו אחר שהביא דברי התפארת למושה שהתיר למינקת בתוך זמנו הוא סכנה, הביא שכמה גדולי ישראל כתבו היתרים להנשים ועכ"ז האריכו ימים ולא

לרופאי זמנינו נגד ד' חז"ל ולא סמך עליהם שנשתנו הטבעים, ומשמע דאי היה ברור שאינן צריכין עתה להנקת כד"ח היה מקיל אחרי שרואין שנשתנו הטבעים, וכ"מ מח"ס דאי בימי חכמי הש"ס היו כל הולדות צריכין הנקה כד"ח ועתה נשתנה היה מקיל, דרק מחמת שסובר שגם בימי חז"ל רק מיעוטן היו מסתכנין בלא הנקת כד"ח. ואחרי שהוכחנו מרבינו ז"ל דבימי הש"ס כולן היו מסתכנים בלא הנקת כ"ד חודש וכ"מ מנו"ב קמא סי' הנ"ל. ועכשיו עיינו רואות שאין צריכין הנקת כד"ח ושארברכה שהרופאים אומרים שקשה לולד שהיא יונק זמן רב כ"כ יש להקל ואין לומר דדבר שנאסר במנין אף שבטל הטעם לא בטל הגזירה לפי מ"ש המג"א בסי' ט' גבי סדין בציצית דהיכא דידוע הטעם מהגזירה כשבטל הטעם בטל הגזירה וטעם הגזירה של מינקת היה ידוע דהא אם מת הולד מותרת להנשא, אם כן כשבטל הטעם בטל הגזירה עיי"ש.

אך ראה שהח"ס בעצמו חיפש צדדים במניקת להתירה, וכ"כ בשו"ת ח"ס אה"ע ח"ב סי' קע"ג להתיר למעשה בגרושה שגמלה בנה ב' שבועות קודם גירושיה ועתה הבן כבן י"ז חדשים והיא נשתדכה, ומסיק ויפה כתב מעלתו כיון שבזמן נישואיה יהיה י"ח חודש וגם בגרושה יש להקל קצת, אע"פ שחלילה לי ומעולם לא יצא ממנו הוראה להקל בזה, מ"מ הכא נראה לי להתיר עכ"ל.

וראה פלא שהח"ס אה"ע ח"א סי' ל"ד שהוא הנ"ל שכתב לסתום פה רשעים המפקקים על גזירת חז"ל מפני חשש פיקוח נפש למיעוטא לכן צריך להמתין עד כ"ד חודש, עכ"ז התיר בזה שיהי' י"ח חודש ולא הזכיר כלל מסכנה הנ"ל וגם לא התיר דווקא משום שעת הדחק אלא בצירוף שיטת רבי יהודה במס' כתובות דף ג"ט ע"ב שמתיר ב"ח חודש, מפורש אפי' המחמירים חידשו התרים בצירוף טעמים שונים להקל בגרושה שא"צ להמתין כ"ד חודש.

קע"ג ומבואר דגם בימי חז"ל היה די להם להניק פחות מכ"ד חודש ואפשר אף פחות משנה. וכ"כ ערוה"ש סי' י"ג ס"ל.

אך עי' בהגהות חכמת שלמה אה"ע סי' י"ג סי"א שכתב דהיתר חדש במינקת בזמן הזה להינשא אחר י"ח חודש, דהנה מה שקבעו חז"ל שלא תינשא עד כ"ד חדשים, הוא משום דאין דרך לינק אחר כ"ד חודש והם מתפרנסים בטבעם בדברים אחרים. וא"כ תינח בזמן הש"ס שהיה דרך רוב התינוקות לינק עד כ"ד חודש, אבל לדידן שנשתנו הטבעיים וכל תינוק אינו יונק יותר מי"ח חודש ויש שגומלין לט"ו חדשים, ולינק יותר מי"ח חודש הוי מיעוטא דלא שכיחא, וא"כ לדידן הדר להיות הולד אחר י"ח חדשים כמו לדין הש"ס אחר כ"ד חודש, ועל כן יש לצרף סברא זו להקל כשיש עוד סניף להתיר כגון בגרושה ולא התחילה לינק עיי"ש וכנראה שלא ס"ל כהח"ס הנ"ל.

וראה בשו"ת דברי טעם סי' ד' עמוד י"ח כתב להעיר על הח"ס הנ"ל, וז"ל הנה בתשובת צ"צ לרבינו סי' מ"ה, ז"ל גם שדעת הרופאים דעכשיו אומרים שדי בהנקה י"ח חודש כמבואר בס' רופא הילדים סי' ק"כ גם בס' מרפא לעם משמע כן אף דחלילה לנו להקל נגד דברי חז"ל שאמרו ששיעור הנקה כ"ד חודש כו' ע"ש. משמע דלא סבירא ליה כח"ס דאי הכי אין פלוגתא בין חז"ל לרופאים דזמנינו ורק מיעוטא צריכין להניק כ"ד חודש, ואף לפי מ"ש דמעלי לולד שיינק כ"ד חודש לפי דברי חז"ל ולרופאי זמנינו די ב"ח חדשים ולא מעלי שיינקו כ"ד חודש נהי דפליגי בזה מנ"ל לרבינו שלרופאי זמנינו לא יש מיעוטא שמשכנים אם לא ינקי כ"ד חודש, משמע דס"ל לרבינו דלחז"ל כולן צריכין לינק כד"ח ושיש בזה סכנה ולרופאי זמנינו די ב"ח חדשים. ומדהוכיח רבינו ממשמעות הרופאים משמע שבימיהם היו יונקים כד"ח לכן הוצרך להוכיח מס' רפואות דאין סכנה רק עד י"ח חדשים, ולא האמין

המים בודקין אשתו, וכדאי' בנדה (דף י"ב) דאמר רבא דאף באינו מקיים דברי חכמים מקרי רשע, וכמו כן אי' ביבמות (דף כ'), אע"כ מוכח דאיסור מינקת חבירו קיל יותר מכל איסורי דרבנן, ולכן כתב הרמב"ם דאף עבירה לא מקרי וכמש"כ התויו"ט שם לפרש דלא מקרי איסור מינקת אלא תקנה ולא עבירה. והרמב"ם שם מיירי אף בעבר במזיד, ועי' בתויו"ט סוטה פ"ד משנה ג', ותמיהני על האחרונים שלא העירו מזה כלל. ולכן יש לסמוך על האחרונים דהסכימו להקל בגרושה שלא התחילה להניק במקום הדחק. ובנ"ד הוי מקום הדחק כמש"כ מעכ"ת דהיא צעירה לימים ויש לחוש שמא תצא חלילה כו', ע"כ דעתי מסכמת לדעתם דמותרת להנשא באופן דאבי האשה שהוא עשיר יתחייב לשלם מכיסו שכר הנקתו, וגם הבעל הנושאה יתחייב ע"ז בבטוחות ביותר על הנקה והצרכה של הוולד וכפי ראות עיניהם בזה, אז הנני מצטרף עמהם להתירה להנשא עיי"ש. והובא להלכה בשו"ת דברי טעם סי' ב' אות י'.

וכ"כ שו"ת השיב משה סימן ס"ב שהאריך לברר סמוכין להלכה כשיטת הר"ש להתיר בגרושה שא"צ להמתין, לכן ליכא חשש להחמיר בשל סופרים מחשש סכנה כיון דלשיטת הר"ש גרושה מותרת להנשא ואפילו לשיטת ר"ת, מוכח דהך תקנתא דמעוברת ומינקת לא עדיפא משאר דברי סופרים, אף שמשום סרך סכנה נגעו בה או משום חשש רחוק או המיקל, וראוי להקל בגרושה עיי"ש.

וכ"כ שו"ת ראש משביר יו"ד סי' ל' וז"ל איך שיהיה מצאנו שהרב"ז ז"ל באה"ע סי' י"ג כתב שראה מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א הללו שכתב ה"ה ז"ל בשמו ולא מחה בידם כיון שיש אילן גדול על מה שיסמוכו שהוא הרשב"א ז"ל, ועוד דמידי דרבנן הוא עכ"ל. וכן פסק הלכה למעשה הרב תורת חסד בתשו' סימן ז"ך על מי שגירש את אשתו ויש לו בן ממנה והבן ינק משדי אמו חודש ימים שבזמן כזה ודאי אינו מכירה ובעת

והנה בשו"ת ח"ס אה"ע ח"א סי' ל' באלמנה עניה שאינה יכולה להניק, וישיש עתיר נכסין רוצה לישא אותה, וכתב שאם הישיש משליש מעות שכר הנקה עד תשלום כ"ד חודש, וגם יתחייב בחיוב גמור להחזיק עכ"פ על התורה כל ימי חייו ויניח לו סך מסויים שיתגדל על ברכי חכמים עד היותו בן י"ג שנים, אז שריא איתתא דא להינשא אל הישיש עיי"ש.

וי"ל עוד דלשון הח"ס יו"ד סי' מ"ה וז"ל והנסיון הוא עד נאמן יותר מכל הסברות בניית על ראיות עכ"ל.

איסור מינקת חבירו הוי איסור קל דרבנן

וכדאי להעתיק דברי שו"ת עין יצחק סי' י"ז אות כ"ז, וז"ל כתבו האחרונים דבמקום הדחק יש להקל היינו בספר נחלת יעקב להגאון מליסא בתשובה סי' ז' ובמשכנות יעקב, וכן הברית אברהם בסי' כ' דהעיקר לדינא דבגרושה ולא התחילה להניק מותרת להנשא. וכן הנו"ב במ"ק ח' אה"ע סי' י"ז כתב דמלשון השו"ע בסעי' י"ד משמע דבלא התחילה להניק ובגרושה דעתו להקל, ואף אם יהי' ספיקא דדינא בזה הא ספיקא דרבנן להקל. ומה שראיתי בתשובות כמה אחרונים דכתבו דאיסור מינקת חמור יותר מכל איסורי דרבנן ולכן לא אזלינן להקל בספק איסור זה) ועיין בתשובת ב"י ח' אה"ע סי' ב' ובתשובה ושב הכהן סי' ל"ה ובהשמטות שם, לדעתי לא כן הוא דדוקא במה שמצינו לחז"ל שהחמירו בפירוש למינקת מחמרין, אבל במה שלא מצינו לא מחמרין מספיקא משום דגוף איסור מינקת אף במה דאסרו הוא קיל מכל איסורי דרבנן, וכמש"כ הרמב"ם ה' סוטה פ"ב ה"ט בעבר ונשא מעוברת ומינקת חבירו הרי זה שותה שאין כאן עבירה עכ"ל. וזהו מוכרח מהא דסוטה (דף כ"ד) דחכמים ס"ל דמינקת חבירו ה"ז שותה. וקשה הא אין האיש מנוקה מעון. ושיטת הרמב"ם דאף ביאה אסורה מדברי סופרים מקרי אינו מנוקה מעון ואין

נ"ו ושו"ת משכנות יעקב סי' ה' די' לשמוך
על הר"ש הזקן בצירוף שאר קולות.

(ב) שיטת הרשב"א ודעה ראשונה בשו"ע
דאם לא נולד עד אחר הגירושין דלא חל עליה
כלל חיוב הנקה שאינה בגדר מניקת חבירו.

(ג) כשהבעל הקודם הושלש מעות מזומן
ל"ד הבי"ד לצרכי הולד.

(ד) הבעל השני ג"כ הושלש מעות מיוחד
לגידול הולד.

(ה) בזמננו שיש כמה תחלופי חלב המועיל
ויפה להולד.

(ו) כשנוגע לטובת הילד.

(ז) כשהבעל השני לא קיים עדיין מצות
פ"ר.

(ח) המתנת זמן מרובה להנשא גורם
חלישת הלב ומצב רוח באשה.

(ט) האשה עניה שאין לה דירה כראוי וגם
אין לה פרנסה.

(י) למנוע הבעל מחשש מחשבות
והרהורים וכו'. ע"י המתנת זמן מרובה ובפרט
בזמננו שהרחובות והדרכים למקומות העבודה
מלא נסיונות כידוע ומפורסם.

(יא) ע"י המתנת זמן מרובה יתפרד הדבר.

מכל הלין טעמי לכו"ע יש להורות לאשה
שרשאית להינשא אחר שכבר עבר ימי הבחנה
וגמלה מלהניק אפילו בתוך כ"ד חודש.

בברכת התורה

גבריאל צינער

נ"ב. וכע"ז הוריתי למעשה בשנת תשס"ב
בהסכמת הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימאן זצ"ל,
אבד"ק חסידי בעלזא במאנטריאל, ואמר שכן
הסכים הגאון הגדול מהר"ש וואזנער שליט"א
אבד"ק זכרון מאיר בבני ברק, וכן הורה
הגה"צ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש
שליט"א אבד"ק האליין וחבר הביד"ץ דק"ק
קלויזענבורג.

הגירושין לקח אביו את בנו ונתנו למינקת כו'
ופסק הרב ז"ל להתיר להלכה כדעת המכריע
הוא הרשב"א ז"ל דבשאינו מכירה יכולה
להנשא ואע"פ דהריב"ש חולק וכמ"ש מרן
בשו"ע שם בסוף סי' י"ג בשם י"א יע"ש, א"כ
כ"ש בני"ד שלא הניק את הבן כלל דיוכל
להנשא תוך כ"ד חדשים עיי"ש.

ולמעשה ראינו במאות ספרי שו"ת מגדולי
ישראל במשך הדורות שחיפשו קולות להתיר
להנשא תוך כ"ד חודש כל אחד לפי מצב
שאלתו, ובע"כ שדעתם דעת תורה שיש לחפש
קולות בהלכה זו, לכן גם אנחנו הלכנו בדרך
רבותינו להקל בצירוף כל הטעמים הנ"ל.

וכ"כ שו"ת הר צבי אה"ע סי' מ"ו וסימן
מ"ח על דברי הגרש"ק בספרו האלף לך
שלמה הנ"ל שבזמן הזה שנשתנה הענין ולא
נמצא כלל מי שיונק כ"ד חודש, הוא מתיר
ואומר שיש להקל בזה, וכן יש עוד כמה
גדולים שמסכימים להקל. לכם אם האי
שמקבל עליו בהחייבות גמורה לפרנס את
הילד ונמצא שזה לטובת היתום, יש עוד כמה
גדולים שמסכימים להקל, ויש להתירה
להינשא בלי עיכוב. ועיקר מה שהחמירו
במינקת היינו כל זמן שהיא מניקה אותו, אבל
כשכבר גמלתו זהו איסורא אחרינא מטעם לא
פלוג, וכבר אמרו שהאיסור משום לא פלוג
הוא קל מעצם האיסור, ולכן בני"ד שהוא
לטובת היתום מצוה להקל עכ"ל. ושמעתי
מהרה"ג ר' יעקב ווייס ז"ל שאמר לו הגאון
רבי עקיבא סופר מפרעשבורג זצ"ל ששאלה
חמורה יש לשאול את הגרצ"פ שהוא גדול
הדור, ע"כ.

(א) העולה מן הפוסקים שמחלוקת הר"ש
עם ר"ת אם בגרושה צריך להמתין ודעת
הפוסקים כשיש עוד צירופים נקטינן להלכה
כהר"ש דאפי' במכירה א"צ להמתין כ"ד
חודש.

וכ"כ שו"ת השיב משה סי' ס"א ושו"ת
בגדי כהונה סי' ח', שו"ת שמן רוקח ח"א סי'